

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธของผู้บริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเขตภาคกลาง
ผู้วิจัย	: นายอุดม ชำนิ
ปริญญา	: พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.) : อาจารย์ ดร. ทรงวิทย์ แก้วศรี พธ.บ., ศศ.บ., M.Lib.Sc., PGDLS, พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
สำเร็จการศึกษา	: ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๙

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ : (๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา (๒) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และ (๓) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเขตภาคกลาง

ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๘ รูป/คน และสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ คน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและการพรรณนาความ ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๒๖ ชุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำมีองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการต่างๆ ที่สำคัญที่สุดคือ คน เป็นผู้ทำงานให้ทุกอย่างเกิดขึ้น ผู้บริหารจึงต้องมีลักษณะและคุณสมบัติของผู้นำครบถ้วน เช่น ความมีอัจฉริยภาพสูง มองการณ์ไกล แสวงหาโอกาส บริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพ มุ่งมั่นให้แก่งาน และการสร้างพันธมิตร องค์ประกอบเหล่านี้เป็นทิศทางให้องค์กรและทีมงานได้ก้าวเดินต่อไปสู่จุดหมายปลายทาง ส่วนคุณสมบัติของผู้นำที่ดีตามทฤษฎีตะวันตกของ Ricketts ซึ่งประกอบด้วยทักษะ ๔ ด้านคือ (๑) ด้านมนุษยสัมพันธ์ (๒) ด้านเทคนิคและมนุษยสัมพันธ์ (๓) ด้านเทคนิค และ (๔) ด้านความคิด-เทคนิค อนึ่ง ในฐานะครูอาจารย์ ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารในฐานะผู้นำนั้น กรอบของกระทรวงศึกษาธิการต้องมี (๑) บุคลิกภาพดี (๒) ด้านความรู้ความสามารถดี (๓) ด้านลักษณะทางสังคมดี และ (๔) ด้านบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

ดี นอกจากนี้ในทางพระพุทธศาสนาผู้นำที่ดีต้องประกอบด้วยคุณสมบัติภายใน ได้แก่ รู้หลัก สัมปยุตธรรม มีสติปัญญา ทนต่อเหตุการณ์ มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล เป็นคนเข้มแข็ง ส่วนคุณสมบัติ ภายนอกได้แก่ มีความรู้ ความสามารถ มีพรหมวิหารธรรม หวังประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม น่ารัก น่าเคารพ เป็นธรรมาธิปไตย ฉลาดในการพูด และไม่ลำเอียง

๒. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งแต่เดิมเรียกว่า โรงเรียนราษฎร์ของวัด นั้น ได้มีการก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ และพัฒนาการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันมีจำนวน ๑๑๑ โรงเรียน คณะครู ๕,๑๒๐ คน จำนวนนักเรียน ๙๕,๓๘๙ คน เฉพาะในเขตภาคกลางเขต ๑ มี ๑๔ โรงเรียน เขต ๒ มี ๑๙ โรงเรียน รวมทั้งสิ้น ๓๓ โรงเรียน และเนื่องจากโรงเรียนการกุศลของวัดมีเจตนารมณ์ในการจัดตั้งเพื่อสงเคราะห์เด็กด้อยโอกาสและยากจนในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นๆ และชุมชนใกล้เคียง จึงต้องเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ผู้บริหารและครูอาจารย์มีความเสียสละ อุทิศตนให้แก่การเรียนการสอนอย่างแท้จริง ทั้งผู้บริหารและผู้สอนต่างก็มีหน้าที่ทำการสอนได้ ผู้สอนจึงต้องประกอบพร้อมด้วย กัลยาณมิตรธรรม ๗ คือ (๑) ปิโย - เป็นคนน่ารัก (๒) ครุ - เป็นคนน่าเคารพ (๓) ภาวนีโย - มีเสน่ห์แก่ผู้พบเห็น (๔) วตฺตา จ - รู้จักพูดให้ได้ผล (๕) วจนฺทฺขโม - อดทนต่อถ้อยคำ (๖) คมภีรณฺจ กถฺกตฺตา - แกล้งเรื่องล้าลึกได้ (๗) โน จฏฐาเน นโยชเย - ไม่ซ้กจูงไปในทางเสื่อมเสีย ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกครูอาจารย์ผู้สอนโรงเรียนในเขตภาคกลาง ๑๓ โรงเรียน ในจำนวน ๓๓ โรงเรียนๆ ละ ๑ รูป/คน รวม ๑๓ รูป/คน แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารและครูอาจารย์ปฏิบัติตามกัลยาณมิตรธรรม ๗ อยู่แล้ว เพราะเป็นโรงเรียนการกุศล ๑ และเพราะอุดมการณ์ที่เข้ามาบริหารหรือสอนในโรงเรียนการกุศล นี้ ๑ ผลที่ออกมาจึงเป็นที่น่าพึงพอใจ

๓. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธของผู้บริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเขตภาคกลาง จากแบบสอบถามและการสนทนากลุ่มเฉพาะ สรุปได้ดังต่อไปนี้

- ๑) ผู้บริหารควรมีบุคลิกภาพที่ดี มีอหยาศัยไมตรีที่ดี วางตัวเป็นที่รักของคนทั่วไป
- ๒) ผู้บริหารต้องวางตัวเป็นที่เคารพ เป็นที่นำเชื่อถือของผู้ใต้บังคับบัญชา มีการบริหารจัดการโรงเรียนที่ดี และต้องมีความรู้ความสามารถรอบด้าน
- ๓) ผู้บริหารควรมีบุคลิกภาพที่เป็นกันเองกับผู้ใต้บังคับบัญชา นำเข้าหา มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นที่นำคบหาของบุคคลทั่วไป
- ๔) ผู้บริหารควรวางตนเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนจนถึงนักเรียน ผู้ปกครอง และบุคคลทั่วไป ผู้บริหารต้องมองทั้งพฤติกรรมบุคคลและเหตุการณ์ เข้าด้วยกันจนสามารถโยงถึงหลักการได้ และใช้หลักการนั้นสร้างวิธีการปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหาและป้องกันปัญหา เพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ (Event) และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบุคคล (Person) ให้อยู่ภายใต้การควบคุมได้
- ๕) ผู้บริหารต้องมีความอดทน อดกลั้น ต้องพร้อมรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน สามารถเข้ากับสังคมได้เป็นอย่างดี

- ๖) ผู้บริหารต้องมีความเฉลียวฉลาด สามารถอธิบายเรื่องราวต่างๆ ให้เข้าใจได้ง่าย สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี มีสติปัญญาที่ดี ที่จะสามารถช่วยเหลือสังคมแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้
- ๗) ผู้บริหารต้องวางตัวเป็นผู้นำที่ดี ไม่ซ้กจงในทางที่เสื่อมเสีย ต้องรู้จักการบริหารคน งาน สิ่งของต่างๆ ให้เกิดความถูกต้อง เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด ผู้บริหารต้องมีศีลธรรมจรรยาที่ดี ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และสังคม โดยเฉพาะต้องมีความรับผิดชอบต่องานที่ปฏิบัติ มีความถูกต้อง เทียงธรรม ปราศจากอคติในการทำงาน

Dissertation Title : Buddhist Leadership Development of the Executives of the Buddhist Charity Schools in Central Region

Researcher : Mr. Udom Chamni

Degree : Doctor of Philosophy (Public Administration)

Dissertation Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr. Surapon Suyaprom B.A., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.)

: Dr.Songvit Kaeosri B.Bsm., B.A., M.Lib.Sc., PGDLS, Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : March 18, 2015

ABSTRACT

This research study was of the three objectives, viz. (1) to study Buddhist leadership development of the executives of the Buddhist charity schools in central region; (2) to study factors effective to leadership development of the executives of the Buddhist charity schools; and (3) to recommend a model for the Buddhist leadership development of the executives of the Buddhist charity schools in central region.

Research methodology is Mixed Method Research both of qualitative and quantitative ones. The qualitative research was undertaken from (a) study of related documents, and (b) in-depth interview of the executives and teachers of Buddhist charity schools in central region ranging to 18 persons, and (c) focus group discussion comprising of the qualified numbering 12 persons taking a descriptive statistics and deductive statistics were analyzed. Regarding quantitative research, a group sampling of 226 sets of data were analyzed using computer software to research statistics on frequency, percentage, average, and standard deviation

Research results were found:

1. The concept and theories of leadership development are various factors such as man, money, material, and management, especially men undertaking all the works done. The executives have to be complied with full qualifications and

leadership as competency, vision, opportunity seeking, management efficiency, working dedication, and organizational relations. These factors could become direction leading organization or institution and working - team to final goal. According to Western theory, especially Ricketts's theory of leadership, it comprises of four skills in (1) human relations skills, (2) technical human relations skills, (3) technical skills, and (4) conceptual technical skills. In Buddhism, internal qualifications suitable for the educational executives and teachers are seven qualities of a good man, awareness and wisdom, keeping alert with events, vision, strong and steady. External qualifications suitable for them are knowledge and competency, the sublime states of mind, practice for the good and welfare of others, endearing and respectable supremacy of the righteousness, a good counselor, and prejudice

2. The Buddhist Charity Schools formerly so-called "the Ecclesiastic Private Schools", firstly set up in B.E. 2488, have been organized and developed since that time until today with a number ranging to schools throughout the country ranging to 111 in number comprising of 5,120 teachers, 95,385 students, out of which 33 schools locate in central region zone I for 14 schools while zone II for 19 schools. The aims and objectives of Buddhist Charity Schools have been set up to help the poor and the needy children within or the adjacent communities in education. Thus they are non-profit organizations – the executives and teachers are to be complied with spiritual dedication both to administration and teaching. In these schools there are no separation of the executives and teachers, both of them are equal for learning and teaching process. They are to be endowed with Kalyanamittadhama - Seven qualities of a good friend comprising of (1) endearing, (2) respectable, (3) adorable, (4) being a counselor, (5) being a patient listener, (6) able to deliver deep discourses or to treat profound subjects, and (7) never exorting groundlessly or not leading on sparring on to a useless end. From the in-depth interview, quested to 13 staff of their schools in central region, it was indicated that that all of the executives and teachers conformed to said dhamma due to the fact that the Buddhist Charity Schools are non-profit organizations and the personnel are of meritorious spirit and mind.

3. A model was recommended for Buddhist Leadership Development of the Executives of the Buddhist Charity Schools in central region are concluded followings :

- i) The executives are to be good personality, endearing, and generous
- ii) The executives are to be venerable, reliable, good administrators, and leaders of the working-team to the final goal.
- iii) The executives are to be closed friends to the working staff, human relation, easy to approach by all the communicated, adorable to public.
- iv) The executives are to be good counselors to the lower staff extended to pupils, their guardians, and other people. All the same time, the executives have to look on persons, events, able to connect principles to application leading to building a model or method to prevent and solve problems for the purpose of desired event, able to manage or change person's behavior under their control.
- v) The executives are to be patient listeners, public communicable, able to express their leadership to the public in all cases and time.
- vi) The executives are to be cute, alert, prompt to face with any difficult problems, talent and ready wit to tackle and help the public with righteous spirits.
- vii) The executives are to be righteous, moral conductors, good models to the other, sincere to their organizations, functions and responsibilities, softness and impartiality.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ประกอบด้วย ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม และ อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขงานด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิโกโร, ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย และ บุคลากรเจ้าหน้าที่ของบัณฑิตวิทยาลัย ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทุกท่าน และ ในขณะเดียวกันก็ขอขอบพระคุณ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปโยธ ropic. และ พระมหาธฤติ วิโรจโน พธ.ด. (รปศ.) ที่ได้กรุณาช่วยวิเคราะห์และตรวจสอบการวิจัยเชิงปริมาณให้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ. ดร. คณบดีคณะสังคมศาสตร์ และ บุคลากรเจ้าหน้าที่ของคณะสังคมศาสตร์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการติดต่อประสานงาน การเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การประชุมสัมมนาวิชาการ และการอำนวยความสะดวกติดต่อภายในสำนักงานเป็นต้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย (๑) พระมหาสม กลยาโณ, ดร. (๒) ดร.พิเชฐ ทังโต (๓) ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ (๔) ดร.บุษกร วัฒนบุตร และ (๕) ดร.นวลวรรณ พูนสุพลฉัตร ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหาสาระเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ช่วยแนะนำ แก้ไขให้ความสมบูรณ์แบบถูกต้อง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย (๑) พระมหาบุญเลิศ อินทปโยธ, รศ. ประธานคณะกรรมการ (๒) พลโท ดร. วีระ วงศ์สรรค์ กรรมการ (๓) ดร.ยุทธนา ปราณีต กรรมการ (๔) ผศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม กรรมการ และ (๕) ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี กรรมการ

ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนนิสิตในหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รุ่นที่ ๑ ทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือและเสนอแนะ และขอขอบพระคุณอาจารย์คณะสังคมศาสตร์ทุกท่าน ตลอดจนถึงเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทุกฝ่าย

บุญกุศลและประโยชน์ใดๆ อันจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศให้แก่มารดา บิดา และครู อาจารย์ ผู้เป็นแรงบันดาลใจ รวมทั้งผู้มีอุปการะคุณทุกท่านที่ได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์ โดยเฉพาะผู้บริหารและครูอาจารย์โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาที่ให้ทั้ง กำลังใจ สนับสนุน ชื่นชม และให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลวิจัยเป็นอย่างดี ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงตามเป้าหมายทุกประการ และทำที่สุดขอขอบคุณและขอบใจภรรยาคู่ชีวิตคือ เพ็ญจันทร์ ชำนิ ตลอดจนบุตรสาวทั้งสอง คือ ช่อลดา และเขมิกาภรณ์ ชำนิ ที่อยู่เคียงข้างและให้กำลังใจมาโดยตลอด จึงขอจารึกความรู้สึกจากใจไว้ ณ ที่นี้

นายอุดม ชำนิ

ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทอง

ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

อ.ศรีมหาโพธิ จ.ปราจีนบุรี

๑๒ มีนาคม ๒๕๕๙